

Nr 10

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre.

Genom en den 17 februari 1961 dagtecknad proposition, nr 51, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Förordning

med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Spannmål som ej undergått finförmalning (fingröpning) må ej saluhållas eller säljas som fodervara, om däri förekomma frön av flyghavre (*Avena fatua* eller *Avena sterilis*) i större antal än som är tillåtet enligt de föreskrifter lantbruksstyrelsen utfärdar.

Vad nu sagts skall dock ej gälla försäljning till köpman för hans rörelse och ej heller där den som odlat spannmålen säljer därav till förbrukare i orten utan offentligt utbudande.

2 §.

Transport av spannmål, som odlats här i riket eller hit införts samt förtullats och som ej undergått finförmalning, skall, om varan ej kan antagas vara fri från frön av flyghavre, ske på sådant sätt att spridning av flyghavre under transporten förhindras. Föreskrifter om vad sålunda skall iakttagas vid transport av spannmål meddelas av lantbruksstyrelsen.

Vad i första stycket stadgas skall, där ej annat följer av 12 §, icke gälla transport mellan ägor och ekonomibyggnader tillhörande den brukningsenhet där spannmålen odlats eller skall användas.

3 §.

Den som på sin brukningsenhet odlat spannmål är, då han säljer därav, pliktig att, vare sig det av köparen påfordras eller icke, senast vid leveransen lämna köparen skriftligt meddelande huruvida flyghavre förekommer på brukningsenheten eller icke. Är säljaren oviss huru härmed förhåller sig, äger han i stället uppgiva detta i meddelandet.

4 §.

Köpmän som i och för sin rörelse för foderändamål förvärvat spannmål av odlare, vilken icke i meddelande enligt 3 § uppgivit att hans brukningsenhet är fri från flyghavre, så ock den som för foderändamål till riket infört spannmål är skyldig att enligt föreskrifter som lantbruksstyrelsen utfärdar låta prov av varan tagas och analyseras med avseende på halt av flyghavre.

5 §.

I fråga om spannmål som för foderändamål införts till riket skall sådan undersökning rörande förekomst av flyghavre som avses i 4 § ske innan varan fraktas från importorten. Visar undersökningen att varan icke må saluhållas utan finförmalning, skall jämväl finförmalningen verkställas i importorten.

Lantbruksstyrelsen äger, om särskilda omständigheter det föranleda, medgiva undantag från stadgandena i första stycket.

6 §.

Vid köp av foderspannmål mellan köpmän i och för deras rörelse är säljaren, vare sig det av köparen påfordras eller icke, pliktig att å följesedel eller köpekontrakt eller genom annan skriftlig handling lämna köparen uppgift huruvida i varan förekommer flyghavre i sådan mängd, att varan icke får saluhållas eller säljas utan finförmalning och, om så är fallet, jämväl ange analysresultatet samt analysbevisets nummer och datum.

7 §.

Säck som använts för spannmål må icke, med mindre säcken gjorts ren från frön av flyghavre, saluhållas, säljas eller tillhandahållas för transport eller förvaring av gödningsämne, utsäde eller fodervara.

Vad nu sagts skall icke gälla vid försäljning av spannmål till förbrukare i fall som avses i 1 § andra stycket.

8 §.

Vad i denna förordning stadgas om spannmål skall i tillämpliga delar även gälla spannmålsavrens och annat avfall som framkommer vid anläggning för rensning eller annan behandling av spannmål eller frö.

Avfall, som icke får saluhållas eller säljas utan finförmalning, skall, i den mån varan icke överlåtes i finförmalet skick, brännas eller på annat sätt förstöras så att spridning av flyghavre förhindras.

9 §.

Vid försäljning av halm annat än för industriellt ändamål är säljaren, vare sig det av köparen påfordras eller icke, pliktig att senast vid leveransen lämna köparen skriftligt meddelande huruvida halmen härrör från brukningsenhet som är fri från flyghavre eller icke. Är säljaren oviss huru härmed förhåller sig, äger han i stället uppgiva detta i meddelandet.

10 §.

Överträder någon uppsåtligen eller av oaktsamhet förbud som stadgas i 1 eller 7 § eller bryter någon mot 2, 4, 5 eller 8 § eller mot föreskrift som meddelats med stöd därav eller underlåter någon att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 3, 6 eller 9 § eller lämnar någon vid fullgörande av sådan skyldighet medvetet eller av oaktsamhet felaktig uppgift, straffes med dagsböter.

11 §.

Där förhållandena inom hushållningssällskaps område sådant påkalla, äger Kungl. Maj:t på framställning av hushållningssällskapet förordna att flyghavre inom området eller viss del därav skall bekämpas enligt en av sällskapet upprättad och av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lantbruksstyrelsen fastställd plan.

Skyldighet att följa fastställd bekämpningsplan åligger jordägaren eller, där jorden innehaves med annan nyttjanderätt än i 1 kap. 7 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom avses, innehavaren av nyttjanderätten.

12 §.

Bekämpningsplan skall ange den tid inom vilken i planen föreskriven åtgärd skall vara verkställd. I den mån planen så anger skall det i 2 § andra stycket stadgade undantaget icke gälla.

13 §.

Uraktlåter jordägare eller nyttjanderättsinnehavare, som avses i 11 §, att inom utsatt tid vidtaga åtgärd som anges i bekämpningsplan, äger länsstyrelsen på framställning av hushållningssällskapet vid vite förelägga den försumlige att inom viss tid verkställa honom åliggande åtgärder.

Efterkommes icke givet föreläggande äger länsstyrelsen utdöma vitet eller låta verkställa föreskrivna åtgärder på den försumliges bekostnad.

14 §.

Det åligger lantbruksstyrelsen att före den 15 september varje år upprätta och kungöra förteckning över de län eller delar av län, där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits.

15 §.

I fråga om tillsynen å efterlevnaden av denna förordning meddelas bestämmelser av Konungen.

Denna förordning träder i kraft den 1 maj 1961, då förordningen den 31 maj 1957 (nr 244) med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre skall upphöra att gälla.

I samband med propositionen har utskottet behandlat två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 571 av herr *Larsson, Anton*, och i andra kammaren nr 670 av herr *Johansson i Dockered*.

I motionerna, vilka är likalydande, hemställes »att riksdagen vid behandling av propositionen nr 51 måtte för sin del besluta, att importör som till riket infört produkt av spannmål skall vara skyldig att låta analysera varan med avseende på halt av flyghavre, därest säljaren icke skriftligt intygat, att frön av flyghavre icke förekommer i varan i större antal än som är tillåtet enligt lantbruksstyrelsens föreskrifter; samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig ändring av den i propositionen föreslagna förordningen».

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till ny förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre, avsedd att ersätta nuvarande bestämmelser, som innehåller föreskrifter huvudsakligen i syfte att hindra ogräsens spridning via fodersäd. Enligt förslaget utökas spridningsskyddet med stadgande att transport av all spannmål skall ske så att spridning av flyghavre under transporten förhindras. Begagnade spannmålsäckar får endast om de gjorts rena från flyghavrekärnor säljas eller tillhandahållas för återanvändning till utsäde, fodervaror eller gödningsämnen. Beträffande spannmålsavrens och liknande föreslås att såväl de nya som de nu gällande bestämmelserna för spannmål blir tillämpliga. Skyldighet införes vidare att förstöra allt rensavfall som inte avyttras i finförmalet skick. Vid försäljning av halm skall säljaren vara ovillkorligt skyldig att skriftligen upplysa köparen om huruvida halmen härrör från flyghavrefri brukningsenhet eller ej. Är säljaren oviss härom, äger han i stället uppgiva detta. Möjlighet öppnas för planmässig bekämpning av flyghavreförekomster inom hushållningssällskapens områden och under sällskapens överinseende. Jordägare och de flesta nyttjanderättshavare åligger att delta i bekämpningen och underlåtna åtgärder kan medföra vite eller utförande av arbetet på den försumliges bekostnad.

Tillkomsten av och innehållet i tidigare och nu gällande lagstiftning

I syfte att motverka en ökad spridning inom landet av ogräset flyghavre (*Avena fatua* eller *Avena sterilis*) har under senare år vidtagits olika åtgärder såväl från enskilt håll som från myndigheternas och statsmakternas sida. För utsädesspannmålens del har en gradvis förbättring kunnat åstadkommas bl. a. genom alltmer skärpta bestämmelser inom ramen för tillämpningsföreskrifterna till lagen om handel med utsädesvaror. Vid sidan här- om har med hänsyn till spridningsrisken via fodersäd utfärdats dels en förordning den 21 mars 1952 och dels den nu gällande förordningen den 31 maj 1957 (nr 244) med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre jämte kungörelse samma dag (nr 245) om tillsyn å efterlevnaden av förordningen.

För tillkomsten av och innehållet i 1952 och 1957 års förordningar har en redogörelse lämnats i propositionen å sid. 5—9, vartill utskottet hänvisar. Innehållet i 1957 års förordning framgår i huvudsak även av departements- chefens nedan återgivna uttalande.

Förslag av lantbruksstyrelsen år 1960

I skrivelse den 5 augusti 1960 har lantbruksstyrelsen hemställt om nya bestämmelser till motverkande av spridningen av flyghavre. I en vid skrivelsen fogad promemoria har styrelsen anfört, att flyghavren trots vidtagna åtgärder numera nått en sådan utbredning inom landet att endast sju hushållningssällskap är fria från detta ogräs inom sina områden, nämligen Älvsborgs läns södra, Kopparbergs läns, Gävleborgs läns, Västernorrlands

läns, Jämtlands läns, Västerbottens läns och Norrbottens läns hushållnings-sällskap. Inom övriga områden har förekomsten av styrelsen betecknats som mycket växlande. Störst har den angivits vara inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Örebro och Västmanlands län.

Ehuru hittills gällande bestämmelser i vissa avseenden givit positiv effekt, har enligt styrelsen erfarenheterna ådagalagt, att bestämmelserna är otillräckliga. Den utbyggnad av nu gällande bestämmelser som styrelsen funnit erforderlig har styrelsen sammanfattat i ett förslag till ny förordning. De huvudsakliga nyheterna i styrelsens förslag kan sammanfattas sålunda. Styrelsen har föreslagit *dels att finförmalningstväng* — som tidigare gällt för vara, vari förekommer frön av flyghavre i större antal än som tillåts enligt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter — i princip skall inträda redan när varan icke är helt fri från flyghavre, *dels* — vilket icke tidigare förekommit — vissa transportrestriktioner till motverkande av riskerna för spridning av flyghavre vid frakt av spannmål av olika slag, *dels* den lättnaden i förhållande till tidigare gällande analyskyldighet att från analyskyldighet skall undantagas importfodersäd, som avses att finförmalas redan i importorten, samt svenskodlad vara, som avses att finförmalas på mottagningsplatsen, *dels* bestämmelser — vilka saknar motsvarighet i nu gällande förordning — om förhindrande av spridningsmöjligheter via säckar och halm, *dels* en utvidgning av bestämmelserna till skydd mot spridning genom spannmålsavrens, *dels* ock bestämmelser med syfte att skapa förutsättningar för en effektiv planmässig bekämpning mot flyghavre som under gångna år hunnit sprida sig.

Den i motionerna väckta frågan har i viss mån berörts av lantbruksstyrelsen i anslutning till dess förslag. Sålunda har styrelsen framhållit, att kli i vissa fall visat sig innehålla flyghavre. Anledningen härtill har styrelsen ansett uppenbarligen vara, att kli i egentlig mening uppblandats med oförmalt avrens. Styrelsen anför härom vidare följande: »Försäljningsförbud för sådan vara har övervägts. Vid import av kli skulle emellertid erfordras liknande bestämmelser om analys som gäller för fodersäd, vilket skulle innebära praktiskt synnerligen svårlösta problem och medföra betydande kostnader. Lantbruksstyrelsen avstår därför från att föreslå sådant försäljningsförbud men förutsätter att handeln i sina köpeavtal med importörer eller tillverkare kommer att fordra intyg om flyghavrefrihet.»

En utförlig redogörelse för lantbruksstyrelsens förslag återfinnes å sid. 9—14 i propositionen.

Remissyttranden

Över lantbruksstyrelsens ovannämnda framställning har efter remiss yttranden avgivits av kommerskollegium, statens jordbruksnämnd, statens centrala frökontrollanstalt, Sveriges centrala fröråd, Föreningen Svenska handelskvarnar, Svenska bygdekvarnars riksförbund, Sveriges grossistförbund,

Svenska foderämnens- och spannmålsimportörernas förening, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbyggens folk, Sveriges fröengrossistförening, Föreningen Sveriges spannmålsintressenter, Svenska utsädesfirmornas förening samt Svenska lantmännens riksförbund.

Förslaget att ytterligare skärpa bestämmelserna till skydd mot flyghavre har i huvudsak rönt välvilligt mottagande. Flertalet remissinstanser har även uttalat sin tillfredsställelse över att de föreslagna åtgärderna är ägnade att i högre grad än hittills varit möjligt göra den enskilde jordbrukaren aktiv i kampen mot ogräset i fråga. Såsom framgår av den å sid. 14—22 i propositionen intagna redogörelsen för det närmare innehållet i remissyttrandena har vissa synpunkter på och viss kritik mot förslaget i särskilda punkter anförts. Kritiken har i huvudsak bemötts och i viss mån beaktats av departementschefen, vars uttalande nedan refereras.

Departementschefen

Departementschefen framhåller till en början den allvarliga utbredning som flyghavre nått i stora delar av vårt land och de ekonomiska olägenheter för jordbruket som följer härav. Vidare beröres de åtgärder som hittills företagits mot spridning genom utsäde och fodersäd. I likhet med lantbruksstyrelsen finner departementschefen åtgärder enbart mot fodersäden icke tillfyllest och anser, att de bestämmelser styrelsen föreslagit till förekommande av ogräsets spridning i andra hänseenden i allt väsentligt bör genomföras.

I sitt utlåtande går departementschefen härfter till en början in på frågan om *f i n f ö r m a l n i n g* och anför.

»Huvudstadgandet i den nu gällande förordningen med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre är förbudet att som fodervara saluhålla eller sälja spannmål som ej undergått finförmalning, därest i varan förekommer frön av flyghavre i större antal än lantbruksstyrelsen föreskriver eller för närvarande fem per kilogram. Detta stadgande föreslår styrelsen ändrat därhän att förbudet skall gälla vid varje förekomst av **flyghavrefrön** i varan. Den hittillsvarande rättigheten för lantbruksstyrelsen att beträffande fodersäd liksom för frövaror alltefter behovet kunna reglera föreskrifterna om högsta tillåtna ogräshalt anser jag emellertid böra kvarstå. Även inom ramen för de möjligheter styrelsen här förfogar över kan, när läget så kräver, göras en erforderlig skärpning av tillåtna högsta halt. Förslaget att redan nu taga steget fullt ut och helt förbjuda flyghavre i fodersäd vill jag dock inte biträda. En dylik föreskrift kan väntas medföra stora svårigheter att upprätthålla en rättvisande övervakning av bestämmelsens efterlevnad. Det synes också klart att betydande fördelar är förenade med den i Danmark tillämpade regeln att kräva finförmalning vid en flyghavrehalt av två frön per kilogram. Stor vikt bör dessutom fästas vid det i några remissyttrandena påpekade värdet av om möjligt enhetliga regler de nordiska länderna emellan. Den nuvarande bestämmelsen i förordningen bör således

bibehållas i huvudsak oförändrad. Vid tillämpningen synes lantbruksstyrelsen böra beakta erfarenheterna av den nyssnämnda danska regeln. — — Oaktat det vore i hög grad önskvärt att göra finförmalningstvänet tillämpligt även på den s. k. grannhandeln, bör dock liksom i lagen om handel med utsädesvaror undantag tills vidare göras för sådan försäljning från odlare som sker utan offentligt utbudande. Genom en smärre ändring i författningstexten betonas att undantaget endast avser dylik försäljning till förbrukare i orten. Liksom tidigare föreligger inget behov att stadga finförmalning vid försäljning till köpman och undantaget härför bör oförändrat gälla.»

De av lantbruksstyrelsen föreslagna transportrestriktionerna godtages i princip av departementschefen, som härutinnan andrager.

»De nuvarande bestämmelserna om flyghavre innehåller inga andra regler angående forsling av spannmål än som följer av påbudet att importvara skall analyseras och i förekommande fall finförmalas i importorten. Detta transportförbud tager inte sikte främst på riskerna för spridning av flyghavre under själva transporten. Bestämmelser i syfte att effektivt minska faran för ogräsets spridning under transport inte blott av importfodersäd utan av all spannmål överhuvudtaget är emellertid som lantbruksstyrelsen framhållit påkallade. Inte minst av hänsyn till de stora ansträngningar som på vissa håll gjorts för att befria hela områden från redan förekommande flyghavre bör de föreslagna transportrestriktionerna genomföras. Som nämnts är särskilt utsädesodlingarna värda ökat skydd. Jag tillstyrker därför att i förordningen stadgas, att transport av spannmål skall ske så att spridning av flyghavre under transporten förhindras ävensom att de närmare föreskrifterna om vad som därvid skall iakttagas får meddelas av lantbruksstyrelsen. Självfallet bör styrelsen vid föreskrifternas utformning taga tillbörlig hänsyn till berörda parters önskemål. Skyldighet att ställa sig transportbestämmelserna till efterrättelse synes i första hand böra åligga varans ägare eller, där transporten sker i anledning av köp, säljaren eller annan avsändare. Om varan hämtas av köparen eller av annan för dennes räkning åligger skyldigheten i stället den som hämtar varan. Bestämmelsen bör gälla alla slag av spannmål men måste, med tanke på att i stora delar av landet flyghavre inte förekommer, utformas så att spannmål som odlats i dessa delar ej omfattas av bestämmelserna. Enligt gällande förordning åligger det lantbruksstyrelsen att årligen upprätta och kungöra förteckning över de län eller delar av län där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits. Detta stadgande föreslår jag få gälla oförändrat. Enär spannmål som odlats i andra delar av landet sålunda kan antagas vara fri från frön av flyghavre, bör den inte beröras av transportrestriktionerna. Motsvarande bör gälla spannmål som härrör från delar av riket där flyghavre förekommer eller hit införts från utlandet men som av någon särskild påvisbar anledning kan antagas vara fri från frön av flyghavre. Den av lantbruksstyrelsen föreslagna regeln att endast vara som kan misstänkas innehålla flyghavre skall lyda under restriktionerna finner jag således inte tillräcklig.

För att de transportrestriktioner som sålunda bör genomföras inte skall förlama skördearbetet eller försvåra det rutinmässiga arbetet inom brukningsenheten måste undantag från bestämmelserna göras för de vanligtvis korta transporter mellan ägor och ekonomibyggnader på den brukningsenhet där spannmålen odlats. Samma torde böra gälla i de fall varan förvärvats från annat håll för att användas på brukningsenheten. Vid frakter till eller från brukningsenheten såsom vid köp från spannmålshandlare eller mellan jordbrukare i orten, inkörning till torkanläggning som inte tillhör brukningsenheten eller inleverering till uppköpare bör däremot huvudregeln gälla. Transporter som sker under tullverkets kontroll bör ligga utanför regleringen. Forsling av spannmålspartier inom lager eller fabrik såsom led i varans bearbetning bör, i den mån dylika smärre förflyttningar inte är att anse som transport, självfallet utföras så att flyghavrekärnor inte kan spridas till kringliggande mark eller till flyghavrefria partier.»

Av lantbruksstyrelsen föreslagna generella undantag från det år 1957 införda förbudet att frakta importvara från importorten före analys och finförmalning har departementschefen ansett sig icke kunna biträda.

Icke heller de föreslagna lättnaderna i fråga om analyskyldighet har godtagits av departementschefen.

Angående spridningsmöjligheterna via säckar och halm innehåller uttalandet följande.

»De för jordbrukarna särskilt förrädiska spridningsmöjligheterna via säckar och halm finner jag angeläget att söka komma till rätta med. Lantbruksstyrelsen föreslår ett förbud att sälja begagnade tomsäckar innan de gjorts fria från flyghavrekärnor. Ett sådant förbud kan, såsom under remissbehandlingen framhållits, inte göras alltför vidsträckt. Det torde vara ändamålsenligt att ge bestämmelsen sådant innehåll att den inte omfattar annat än huvudsakligaste delen av de i marknaden förekommande säckar vari flyghavrekärnor kan fastna, d. v. s. sådana som på ett eller annat sätt begagnats för spannmål. Dylika säckar torde, i den mån de inte efter förslitning säljes till lump, endast i begränsad omfattning åter nyttjas för annat än jordbruksändamål. De allvarligaste riskerna för spridning av flyghavre kan därför beräknas vara förknippade med användning av begagnade spannmålssäckar för frakt eller förvaring av produkter, som är avsedda för jordbruket. Uppmärksamheten torde främst böra riktas mot gödningsämnen av alla slag, utsädesvaror, potatisutsäde inbegripet, samt fodervaror, däribland även sådana som inte innehåller spannmål i någon form. Det bör vara till fyllest att inskränka förbudet i enlighet härmed. I överensstämmelse med det för grannhandeln med spannmål stadgade undantaget från finförmalningstväng bör för denna handel inte heller gälla förbud att begagna tillgängliga tomsäckar utan särskild rengöring.

Svårigheten att ur partier med halm taga representativa prover för analys av flyghavrehalt torde göra tanken på att införa analysplikt för halm omöjlig att förverkliga. Det främsta vapnet mot spridning genom halm

blir därför en ökad upplysning om denna spridningsväg. Ett värdefullt komplement till sådan upplysning kan dock enligt min mening erhållas genom den av lantbruksstyrelsen föreslagna skyldigheten för säljare av halm att vid leverans lämna köparen skriftligt besked om flyghavreförekomst på den brukningsenhet varifrån halmen härrör. Skyldigheten bör gälla vid varje försäljning, således förutom köpmän emellan även vid försäljning från köpman till jordbrukare eller från jordbrukare till uppköpare eller förbrukare. Jordbrukare eller annan säljare, som är oviss om flyghavreförekomst på brukningsenheten, bör äga möjlighet att i stället uppgiva detta i meddelandet. De svårigheter som av flera remissorgan förmodats bli följden för uppgiftsskyldighetens tillämpning på den importerade halmen synes genom sistnämnda möjlighet ha eliminerats. Då en försäljare av importerad halm vanligtvis saknar besked om flyghavreförekomst på den mark varifrån halmen härrör, kan möjligheten att skriftligen förklara sig oviss komma väl till pass. En dylik förklaring synes vidare tjäna ändamålet att väcka förbrukarens uppmärksamhet på faran av att använda halm med inslag av flyghavrekärnor. Den goda anpassning till förordningens bestämmelser om flyghavrehaltig fodersäd som numera råder inom spannmålshandeln finner jag visa att motsvarande utveckling för handeln med halm bör kunna påräknas, därest den nu förordade bestämmelsen genomföres. Om en prisdifferentiering blir följden av bestämmelsen, torde det av några remissorgan påpekat behovet att kunna företaga samlastning av olika halmpartier bli mindre aktuellt. Såsom lantbruksstyrelsen föreslagit bör halm som säljes för industriellt ändamål inte beröras av stadgandet.»

Om den föreslagna utvidgningen av skyddet mot spridning genom spannmålsavrens yttrar departementschefen.

»I den nu gällande förordningen är bestämmelserna så avfattade att finförmalningstvånget gäller för spannmålsavrens lika väl som för spannmål medan övriga föreskrifter om analyskyldighet och uppgiftsplikt m. m. gäller endast spannmål. Då nödvändigheten av att hindra flyghavrespridning genom avrens är stor, anser jag i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag att det inte längre bör gälla mindre stränga regler för avrens än för spannmål. För att vinna enhetlighet vid tillämpningen bör för övrigt allt avfall, som framkommer vid anläggning för rensning eller annan behandling av spannmål eller frö, vara underkastat bestämmelserna. Vad i den nya förordningen stadgas om spannmål torde därför i tillämpliga delar få gälla även dylikt avfall. Det är emellertid sedan länge känt att avrens och annat avfall, som inte säljes, kan vara en svår spridningskälla. Om det exempelvis fritt får avhämtas eller avstjälpas på olämplig plats, förfelas lätt andra åtgärder i trakten att hindra flyghavren spridas. Det torde därför vara behövligt med ett stadgande att avfall, som enligt huvudregeln för spannmål inte får saluhållas eller säljas utan finförmalning, inte heller eljest får överlåtas annat än i finförmalet skick. För avfall, som inte saluhålles eller överlåtes, bör föreskrivas att det i stället skall brännas eller på

annat sätt oskadliggöras. Uppblandning av kli med oförmalt avrens blir härigenom inte tillåten.»

Slutligen uttalas om förslaget till bestämmelser åsyftande en planmässig bekämpning av förekommande bestånd av flyghavre följande.

»I den mångåriga kamp som förts mot flyghavren i vårt land har upplysning om ogräsets förekomst och spridningssätt utgjort en viktig del. Genom bland annat hushållningssällskapen har här betydelsefullt arbete utförts. Allmän enighet synes råda om att det därutöver fordras en på lång sikt verkande bekämpningsaktion mot den flyghavre som under de gångna åren hunnit sprida sig. En dylik insats måste i första hand genomföras med hjälp av jordbrukarna själva. För att den möda som det stora flertalet av dessa därvid kan väntas lägga ned inte skall förspillas av att några få i oförstånd underlåter att deltaga efter förmåga, torde vissa tvångsåtgärder vara oundvikliga. En smidig anpassning till det faktum att olika åtgärder kan tänkas vara erforderliga i olika landsdelar måste vidare åstadkommas. Jag har därför intet att erinra mot lantbruksstyrelsens förslag att, där förhållandena inom hushållningssällskaps område det påkallar, flyghavre som växer inom området eller del därav skall kunna bekämpas under sällskapets överinseende och enligt en bestämd plan. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter framställning av sällskapet förordna, att sådan planmässig bekämpning får igångsättas inom området.

De närmare föreskrifter en bekämpningsplan kan komma att innehålla torde i första hand röra skyldighet att före frösättningen plocka bort eller på annat sätt avlägsna samt oskadliggöra alla flyghavreplantor på växtplatser av visst slag, såsom inom slättbygdsområden plantor på angivet avstånd från rågång eller annan fastighetsgräns. I dalgång med vattendrag, som rinner genom flyghavreinfekterat område, kan skyldigheten förklaras avse de plantor som står på mark inom vattendragets högvattenområde. I område med ringa flyghavreförekomst bör skyldigheten kunna avse alla plantor var helst de förekommer inom området. Vidare kan bekämpningsplan behöva innefatta föreskrifter för rengöring av tröskor och andra redskap i gemensamt bruk. I den mån framdeles nya bekämpningsmetoder anses praktiskt genomförbara torde även sådana kunna få föreskrivas i planen.

Förordningen torde bära innehållande bemyndigande för Kungl. Maj:t att fastställa de bekämpningsplaner med i huvudsak nu angivet innehåll varom framställningar göres. Kungl. Maj:t torde därjämte bära äga möjlighet att, då närmare erfarenhet vunnits om den praktiska tillämpningen av dylika planer, delegera till lantbruksstyrelsen rätten att fastställa dessa.

Skyldighet att ställa sig bekämpningsföreskrifterna till efterrättelse bör principiellt åligga samma jordägare och nyttjanderättshavare som enligt lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis är skyldiga att utföra sådan utrotning. Något särskilt stadgande om innehavare av betesrätt torde, i motsats till vad fallet är i nämnda lag, inte vara erforderligt i förevarande sammanhang. Den ringa förekomst av flyghavre som undantagsvis

kan påträffas i skogs- och betesmarker saknar praktisk betydelse. Uttryckligt undantag för dylik mark kan, där så erfordras, i stället göras i bekämpningsplanen.

Ingripande mot flyghavrebestånden måste ske innan kärnorna faller till marken, eljest är borttagande av plantan meningslöst. I bekämpningsplan bör därför alltid angivas den tid inom vilken åtgärderna årligen skall ha vidtagits. För att inte äventyra resultatet av en intensifierad kampanj måste eljest tillåtna, oskyddade transporter av spannmål inom brukningsenheten undvikas. Bekämpningsplanen bör därför, i fall där så är lämpligt, kunna stadga inskränkning i undantaget från transportrestriktionerna. Jag föreslår att bestämmelser i nu nämnda hänseenden upptages i förordningen.

I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag det ändamålsenligt att öppna möjlighet för länsstyrelse att vid bristande efterlevnad av bekämpningsplan på framställning av hushållningssällskap i länet vid vite förelägga den försumlige att verkställa föreskrivna åtgärder. Enär åtgärderna i sådant fall torde böra genomföras utan tidsutdräkt, bör i föreläggandet viss tid för dessa utsättas. Av samma skäl synes det vara lämpligt att, när föreläggande inte efterkommes, ej i första hand giva nytt föreläggande utan i stället låta på den försumliges bekostnad snarast utföra det eftersatta bekämpningsarbetet. Länsstyrelsen torde därför böra bemyndigas att förordna härom. Det ligger närmast till hands att länsstyrelsen därvid föreskriver att åtgärderna skall vidtagas genom hushållningssällskapets försorg. I enlighet med vad som allmänt torde gälla om förbud att utdöma försuttet vite, då ändamålet med vitet förfallit, bör inte heller, i fall då nu angivna åtgärder utföres på den försumliges bekostnad, dessförinnan förelagt vite utdömas.

Underlåtenhet att ställa sig övriga stadganden enligt förordningen till efterrättelse bör liksom för närvarande straffas med dagsböter.

En förutsättning för rationellt bekämpningsarbete inom hushållningssällskapens ram är att varje sällskap har noggrann kunskap om var inom dess område flyghavre förekommer. Sådan kunskap erhålles inte alltid från jordbrukarna själva. Skyldigheten för en jordbrukare att vid leverans av spannmål ge mottagaren besked om flyghavreförekomst på gården eller förklara sig oviss härom är förestavad av mottagarens analysskyldighet beträffande fodersäd från ej flyghavrefria brukningsenheter. Uppgifterna kommer inte hushållningssällskapen till del. Lantbruksstyrelsen har därför föreslagit att denna upplysningskälla göres nyttig genom förpliktande för spannmålsuppköparna att årligen sammanställa och till sällskapen vidarebefordra dessa uppgifter. Den grundläggande tanken bakom det av mig förordade författningsstödet för planmässiga bekämpningsåtgärder områdesvis är emellertid att med hushållningssällskapens hjälp aktivera jordbrukarnas egna insatser. Det synes därför mera följdriktigt att inte via handeln inhämta upplysningar om flyghavreförekomst i området utan i stället genom fortsatt upplysning söka vidga förståelsen bland jordbrukarna för behovet av samverkan. I samma anda bör dessa uppmanas att själva, lämpligen till hushåll-

ningsgillena, rapportera förekommande flyghavre. De från spannmålshandelns sida påvisade olägenheterna med den föreslagna rapportskyldigheten saknar inte grund. Av nu angivna skäl är jag således inte beredd att tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag i denna del. Den av några remissorgan i sammanhanget väckta frågan om offentlig friförklaring av flyghavrefria brukningsenheter vill jag närmare överväga först sedan man vunnit erfarenhet av de nu föreslagna nya bestämmelserna.»

Motionerna

Motionärerna bedömer det i propositionen föreslagna skyddet mot spridning av flyghavre genom importerad fodersäd såsom tillfredsställande men ifrågasätter, om skyddet blivit tillräckligt effektivt mot flyghavrespridning genom importerade produkter av spannmål. Det uppges i motionerna, att vid provtagning importerat vetekli befunnits bëmängt med relativt stort antal flyghavrekärnor, i vissa fall över 100 kärnor per kilogram, och att även prov tagna ur kraftfoderblandningar visat sig innehålla flyghavre.

I motionerna hänvisas till ett av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 25 november 1959 i första kammaren avgivet svar på en interpellation av herr Robert Johansson. I interpellationssvaret har statsrådet förklarat behov av skydd mot spridning av flyghavre genom importerade fodervaror, t. ex. vetekli, föreligga. Anledningen till att förslag härom icke tidigare framlagts var enligt statsrådet att sådan kontroll och undersökning av varor som skulle erfordras i samband med importen ansetts bli förenad med alltför stora praktiska svårigheter. Med hänvisning till lantbruksstyrelsens då pågående arbete med översyn av bestämmelserna till skydd mot flyghavre förklarade sig statsrådet slutligen vara beredd att, därest översynen skulle visa att en kontroll av även importerade produkter av spannmål kan praktiskt genomföras, föreslå bestämmelser därom.

Med framhållande, att propositionen icke innehåller något förslag om åtgärder till skydd mot flyghavrespridning genom importerade spannmålsprodukter, anför motionärerna vidare: »Även om en kontroll i detta syfte kan vara praktiskt svår att genomföra, är det dock enligt vår mening angeläget att den kommer till stånd — med hänsyn till dess stora betydelse för vårt lands jordbruk. Det bör enligt vår mening vara möjligt att genomföra den ordningen, att importör som importerat produkt av spannmål skall vara skyldig att enligt föreskrifter av lantbruksstyrelsen låta analysera varan med avseende på halt av flyghavre, därest säljaren i exportlandet icke skriftligen intygat, att flyghavrekärnor icke förekommer i varan i större antal än som är tillåtet enligt lantbruksstyrelsens föreskrifter. Därest flyghavre därvid befinnes förekomma i icke tillåten utsträckning, måste det givetvis ankomma på importören att tillse, att varan före försäljning till förbrukare sättes i sådant skick, att risk för flyghavrespridning inte föreligger.»

Utskottet

Flyghavrens spridning genom utsädesspannmål kan numera sägas vara förhindrad så effektivt som det genom lagstiftningsåtgärder är möjligt. Långt gående bestämmelser har också meddelats till skydd mot spridning genom fodersäd. Trots detta har ogräsets fortsatta utbredning icke kunnat hejdas. I denna situation måste förslaget med skärpta bestämmelser hälsas med tillfredsställelse, även om bestämmelserna måste bli starkt ingripande för den enskilde jordbrukaren och köpmannen.

Det kan ifrågasättas, om ens med utfärdande av den nu föreslagna förordningen bestämmelserna till skydd mot flyghavre skall visa sig tillräckligt effektiva. Utskottet förutsätter emellertid, att forskningen inom området ävensom på forskningens resultat grundad praktisk försöksverksamhet ges vidgade möjligheter, samt att de erfarenheter som härvid vinnes beaktas i de föreskrifter lantbruksstyrelsen äger utfärda och framför allt i de s. k. bekämpningsplanerna. Effektiviteten i den direkta bekämpning på särskilda områden, som förslaget avser att främja, synes utskottet vara en av de främsta förutsättningarna för att man skall komma till rätta med förevarande problem. Utskottet utgår vidare från att utvecklingen med största uppmärksamhet följes så att åtgärder eventuellt i form av ändrade bestämmelser kan vidtagas så snart det kan finnas påkallat.

Forskningen bör inriktas på att klarlägga flyghavrens spridningsbiologi och belysa därmed sammanhängande problem. Enligt vad utskottet erfarit har nyligen vissa kemiska medel visat sig effektiva för bekämpning av ogräset. Dessa medels effektivitet och användningssätt bör givetvis ytterligare utforskas. Det bör även undersökas, huruvida flyghavre sprides på vägar där åtgärder hittills ej vidtagits. Vidare kan särskilt nämnas emballagefrågan, där exempelvis lämpligheten av att använda papperssäckar bör prövas.

En mycket viktig förutsättning för en effektiv bekämpning av ogräset är otvivelaktigt en ökad insikt hos och därmed en ökad aktiv medverkan från jordbrukarna själva. Den nyss nämnda planmässiga bekämpningen torde bli värdefull i detta hänseende. Utskottet vill emellertid betona vikten av upplysningsverksamhet på området.

I motionerna har framhållits, att det kan föreligga risk för spridning av flyghavre genom importerade produkter av spannmål såsom vetekli och kraftfoderblandningar. Som bl. a. lantbruksstyrelsen framhållit måste föreskrifter liknande dem som gäller för importerad fodersäd praktiskt te sig mycket svåra att genomföra beträffande sådana produkter. Härtill kommer, att förekomsten av flyghavre i sådana produkter synes vara sällsynt förekommande. Enligt uppgift har lantbruksstyrelsen sig icke bekant annat än något enstaka fall då flyghavre konstaterats i importerat kli. Är vetekli fingröpat torde det inte innehålla grobara flyghavrekärnor annat än i de fall det uppblandats med avrens. Vad kraftfoderblandningar beträffar må framhållas, att oljekakor, som ingår i sådana blandningar, under tillverkningen re-

gelmässigt utsättes för upphettning till omkring 100° C., varvid eventuella ogräsfrön dödas. Skäl synes dock föreligga att de undersökningar, varom utskottet tidigare talat, inriktas även på denna fråga, varvid analyser bör göras antingen på stickprov eller på prov av partier som särskilt kan misstänkas innehålla flyghavre.

Med hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen, med avslag å motionerna I: 571 och II: 670,
måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 23 mars 1961

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Oswald*, Grym, Göran Karlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Åkesson, Ernst Olsson och Wirmark;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Öckerö, Persson i Tandö, Mattsson, fru Ekroth, herrar Hammarberg, Tobé och Turesson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.